

Sandviken

Like ved innslaget til tunnelen ved Amalie Skrams vei i SANDVIKEN, finner vi et kulturminne av europeisk format; et repslageri som produserte tauverk og fiskeredskap for Vestlandet og Nord-Norge.

Den lange, smale REPERBANEN var selve sentrum i arbeidsprosessen. Her ble garnene spunnet av hamp og senere «slått» sammen til allslags tauverk for skip og båter. Bygningen vi ser i dag, kan dateres tilbake til 1690-tallet og er derfor den eldste reperbanen i Europa. Ujevnheter på taket og opplengene langs sidene er tydelige alderdomstegn. Det hele er en levning fra en tid da Sandviken var dominert av et titalls slike håndverksbedrifter. Bergen var Norges viktigste produksjonssenter for tauverk, og Sandvikens reperbane er et sentralt kulturminne fra denne næringen.

I enden av reperbanen er repslagermesterens bolighus og kontor – et av Bergens fineste borgerhus fra begynnelsen av 1800-tallet. Det opprinnelige huset ble bygd mellom 1806-1808 av repslager CHRISTOPHER STOLTZ. I dette

huset bodde repslageren med stor familie og noen av svennene og læreguttene som arbeidet i repslageriet. Bergens repslagerlaug, det eneste i Norge, hadde ofte sine møter her.

Bak bolighuset er det et tjærehus i stein. Her ble tauverket trukket gjennom oppvarmet tjære for å gi det en ekstra beskyttelse mot fuktighet. Til anlegget hørte også en stor sjøbod til lagring av råmateriale – hamp – som ble importert fra Russland. □

REPSLAGERIENE LANGS FJOSANGERVEIEN

I nesten 100 år har det stått to store, tradisjonsrike fiskeredskapsbedrifter på hver sin side av Fjosangerveien. Blant bygningene er det to vel 300 m lange reperbaner, brukt til å lage tauverk. Anlegget til GERDT MEYER BRUUN A/S er nå fredet som et viktig teknisk kulturminne.

SANDVIKENS GRENDER

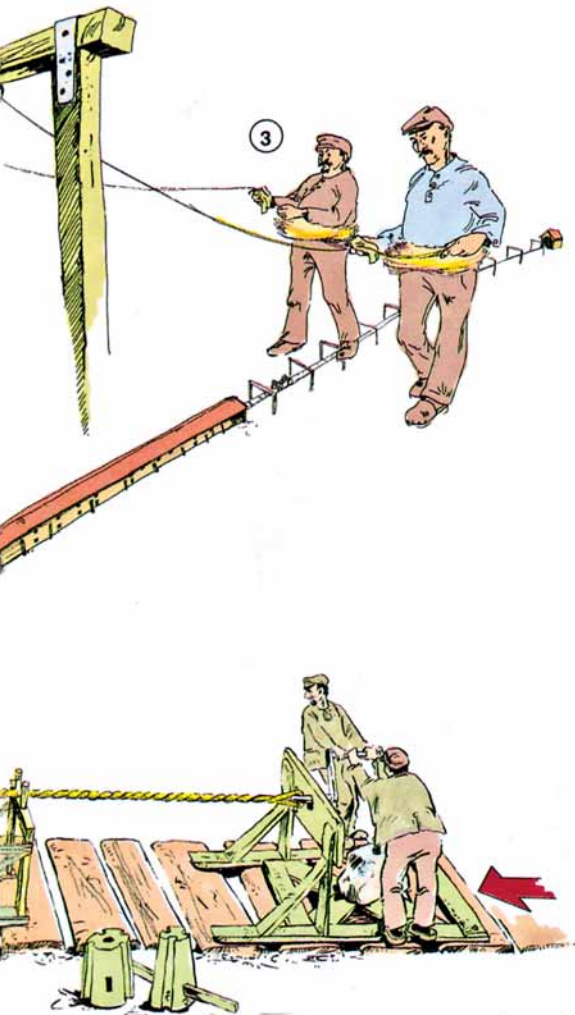
Fram til 1870-årene ble de fleste bolighus i Sandviken bygd i klynger som fikk navnet grender: Fjæregrenden, Püttergrenden, Grensegrenden, Festergrenden, Strandens grend osv. I dag er Rosesmuggrenden et velkjent navn som bergenserne forbinder med de små, pittoreske trehus like sør for Sandvikstorget. De fleste av disse husene er fra 1700- og tidlig 1800-tallet, og noen av dem ble påbygd med ark og andre etasjer etter hvert som beboerne fikk bedre råd. Her bodde håndverkerne og arbeiderne som hadde sine arbeidsplasser i sjøfart og fiske. Den øvrige bebyggelsen i Sandviken bærer preg av reguleringsplanene som ble laget etter Sandviken ble innlemmet i Bergen i 1870-årene.

HANDEL OG HÅNDVERK

I over 300 år var Sandviken en livskraftig forstad til Bergen. Det startet med mølledrift, STOREMØLLEN og SMÅMØLLEN, i Gunlaelven (Munkebotn) og Muleelven. Fra midten av 1600-tallet begynte så bergenske kjøpmenn å bygge sjøboder i SKUTEVIKEN og Sandviken. Hele strandlinjen og deler av sjøgrunnen ble etter hvert tettpakket med boder, som opplagsplass for fisk og fiskeprodukter og andre handelsvarer. De inneholdt også gjerne rikt dekorerte rom; «lystværelser», der kjøpmannen og hans familie kunne bo om sommeren. Mange av bodene er nå borte, enkelte står ennå igjen. Disse er nå fredet eller foreslått fredet.

Fra siste halvdel av 1700-tallet kom det også en lang rekke andre virksomheter; forskjellige slags håndverk som etter hvert gjerne gikk over til å bli småindustri, vertshus for seilskutenes mannskaper som ventet på bør, skipsverft, reperbaner og handelshus. Slik fikk Sandviken en egen befolkning med sin egen bebyggelse i de typiske grendene. Flere av disse grendene er fremdeles bevart, om enn nå temmelig innebygget. Samtidig flyttet kjøpmennene ut av sine lystværelser i sjøbodene og bygget egne lyststeder for fritidsbruk og selskapelighet. Også disse er det fremdeles bevart en del av; noen er flyttet til GAMLE BERGEN MUSEUM. Helt må vi heller ikke glemme at Sandviken hele tiden har hatt et visst innslag av jordbruk, etter hvert drevet av lyststedenes forpaktere.

Fram til innlemmingen i Bergen i 1870-årene levet altså Sandviken i stor utstrekning sitt eget liv, med boliggrender for håndverkere og arbeidere, arbeidsplasser i sjøboder og håndverksbedrifter, en viss grad av hokerhandel, vertshusdrift og annen «servicenæring» – og de kondisjonerte på sine lyststeder.

Skuteviksbodene omkring 1990.
T.v.: Frå Rosesmuggrenden.